

CHURCHILL, ATTLEE OCH ENGLANDS STYRANDE KLASS

Av fil. lic. NILS ANDRÉN, Stockholm

DET är ett välkänt faktum inte blott för dem som närmare studerat Englands politiska historia utan också för alla som överhuvud haft anledning att sätta sig in i engelska förhållanden, att Englands styresmän sedan gammalt rekryterats från ett tunt skikt i samhället, Englands *ruling class*. Ursprungligen bestod denna utvalda överklassgrupp praktiskt taget helt av medlemmar av den besuttna aristokratien, som inte blott var politiskt utan även ekonomiskt och socialt tongivande. Sjuttonhundratalets stora whigsläkter avgjorde i mer än ett halvsekel genom politiska och personliga klanintriger och allianser Englands politiska öden. Från den yngre Pitt inträdde en förskjutning i den härskande klassens rekrytering. Därigenom fick också den borgerliga magnatklassen, som uppstått genom den industriella revolutionen, tillträde till kretsen av Englands politiska ledare. Den borgerliga frammarschen accentuerades under adertonhundratalets lavinartade industriella utveckling i England. Endast undantagsvis lyckades dock representanter för den nya borgerliga överklassen nå upp till rikets främsta ämbete. Under perioden från napoleonkrigens slut till sekelskiftet bar premierministern med endast fyra undantag lordtitel. Peel och Gladstone äro undantag i denna långa rad av premierministrar ur den betitlade aristokratien — lika få som de, Canning och Disraeli, vilka endast tack vare lysande talanger lyckades nå upp till ledningen för partier, som dominerades av en aristokrati med utpräglad motvilja att låta sig ledas av talang utan börd. Av de tio — eller elva om man räknar Disraeli efter upphöjelsen till överhuset som lord Beaconsfield till denna grupp — premierministrarna med lordtitel, sutto endast två i underhuset, lord John Russell, vilken under större delen av sitt liv blott var titulärlord och lord Palmerston, vilken hade en irländsk viscounttitel.

Inte förrän under detta århundrade kan den gamla besuttna bördsaristokratien sägas ha förlorat sitt privilegium till premierministerämbetet. När lord Curzons pärtitel 1922 berövade honom

chefskapet för den konservativa regering, som efterträdde Lloyd Georges krigskoalition, betydde detta, att partititeln, från att ha varit en merit för en premierkandidat, numera helt diskvalificerade sin bärare till rikets främsta ämbete. Under de tjugu år, som då förflutit sedan lord Salisburys avgång, hade 1911 års parlamentsakt försvagat överhuset, och valsystemet demokratiserats.

Trots att det demokratiska genombrottet de facto gjort det omöjligt för en medlem av överhuset att bli regeringschef, förblevo dock under hela mellankrigsperioden mycket stora delar av både underhus och regering rekryterade ur de traditionellt härskande grupperna i det engelska samhället. I all synnerhet gäller detta om kabinettet. De härskande klassernas starka ställning förklaras i första hand av partistrukturen; underhusmajoriteten var hela tiden borgerlig och med få undantag också stabilt konservativ.

Det är sannolikt att efter det nyligen timade systemskiftet i England rekryteringen av landets ledare och lagstiftare ur ett relativt tunt samhällslager hör till det förgångna. Även om det ingalunda är uteslutet, att det konservativa partiet kommer tillbaka i majoritetsställning, torde det dock vara mindre troligt att det kan göra det i samma skick som tidigare. Ungtoryledaren Quintin Hogg har understrukt det försprång, som labour har — och som de konservativa måste inhämta — tack vare den bredd och stabilitet, som dess förankring i kooperations- och fackföreningsrörelse skänker. Om tories skola kunna vinna denna bredd, torde det knappast kunna ske annat än på den gamla härskande klassens bekostnad.

Hur stark var den klassens ställning under de sista åren? Ett svar på frågan kräver först en definition, som visar dess omfattning, men en sådan definition är svår att ge, ty gränserna äro svävande och svårbestämbara. De som tillhöra en eller flera av följande fem grupper torde dock kunna hänföras till *the ruling class*, sådan denna så småningom utbildats sedan det adertonde århundradet.

Den första gruppen är den betitlade aristokratien och dess ättlingar, vilka många gånger sakna pärtitlar (eller baronettitlar), eftersom engelska adelsnamn icke kunna bäras samtidigt av mer än en person. Berömda exempel på detta äro William Pitt d. y., yngre son till Pitt d. ä., förste earl av Chatham, och Winston Churchill, son till lord Randolph Churchill, som var yngre son till den sjunde hertigen av Marlborough. Den andra och tredje gruppen omfatta den industriella överklassen samt framstående militärer,

jurister, ämbetsmän och vetenskapsmän. De tre nämnda grupperna kunna icke helt hållas i sär, eftersom den betitlade aristokratien alltid delvis rekryterats och numera huvudsakligen rekryteras ur den andra och den tredje gruppen. En fjärde grupp utgöres av söner till politiker, vilka icke tillhöra någon av de tre första kategorierna. Som exempel härpå kunna nämnas David Lloyd Georges son, den förutvarande bränsleförsörjningsministern G. Lloyd George, samt Ramsay MacDonalds och Arthur Hendersons politiskt verksamma söner. Den femte gruppen är icke sidordnad med de fyra första, ty de som höra till denna, höra i de flesta fall samtidigt också till en eller flera av de fyra första. Denna grupp omfattar f. d. elever vid *public schools*, den engelska överklassens traditionella skolor, och de lika exklusiva universitetet i Oxford och Cambridge. För en undersökning av den styrande klassens styrka är parlaments- och regeringsmedlemmarnas skol- och universitetsutbildning ett mycket användbart kriterium. Ingående undersökningar häröver ha nämligen gjorts för mellankrigstidens parlament, dels av W. I. Jennings i hans redan klassiska standardarbete *Parliament*, dels av J. F. S. Ross i ett 1943 publicerat arbete betitlat *Parliamentary Representation*.

Av de 1,823 personer, som under perioden 1918—35 sutto i underhuset, tillhörde 450 eller nära 25 procent genom egen upphöjelse, börd eller ingifte betitlade adelssläkter. Mer än hälften av underhusets medlemmar rekryterades ur den industriella överklassen och ur kategorierna officerare, jurister, ämbetsmän och akademiker. Antalet f. d. public school elever utgjorde mellan 50 och 60 procent. Det kan tilläggas, att av dessa nära hälften kommo från de mest berömda av dessa skolor, Eton och Harrow.

Dessa data ge visserligen en föga exakt bild av styrkan hos de grupper, som kunna räknas till den styrande klassen, under åren mellan världskrigen. Trots sina brister visa de dock, att underhuset ännu under denna period kunde sägas ha en tämligen utpräglad överklasskaraktär, »Englands förnämsta klubb», eller i varje fall att demokratiens genombrott icke på långt när hade gjort representationen till en lika trogen avbild av elektoratet som i andra demokratiska stater.

Det elitkoncentrat av parlamentets största parti, som utgöres av kabinettet, är mindre omfattande och därför också mera lättanalyserat. Den sista konservativa partiministären före partiskiftet tory-labour, d. v. s. Churchills andra ministär, uppvisade en mycket stor procent medlemmar, som t. o. m. för två hundra år

sedan utan tvekan skulle ha betraktats som respektabla medlemmar av den yppersta politiska societeten. Av kabinettets sexton medlemmar tillhörde icke mindre än sex genom börd gamla aristokratsläkter, vilka i sekler spelat en framträdande roll i Englands politiska liv. Utom Churchill själv hörde till denna kategori utrikesministern Eden, handels- och produktionsministern Lyttleton, kolonialministern Stanley, dominionministern lord Cranborne och ministern för Skottland, lord Rosebery. Churchill är ättling av två av Englands mest berömda ätter, Marlborough och Spencer, en gren av familjen Eden bär titeln lord Auckland och en gren av släkten Lyttleton bär lordtiteln Cobham. Cranborne är arvtagare till markistiteln Salisbury, och Stanley är son till den sjuttonde earlen av Derby. Båda äro ättlingar till konservativa premierministrar under drottning Victoria. Lord Rosebery, slutligen, är yngre son till drottning Victorias siste liberale premierminister. En sjunde medlem av kabinettet, flygministern Macmillan, är gift med en dotter till hertigen av Devonshire.

Churchills kabinett innehöll utöver lorderna Rosebery och Cranborne, vilken som baron Cecil of Eisendon är tories' överhusledare, två pärer, lorderna Beaverbrook och Woolton. De ha båda kreerats på grund av egna förtjänster; båda komma från *big business*. Indienministern Amery är son till en förmögen ämbetsman i Indiens *civil service* och jordbruksministern Hudson kommer från en förmögen industrifamilj. Finansministern sir J. Anderson och krigsministern sir J. Grigg ha gjort karriär som ämbetsmän och inrikesministern sir D. Somerwell som jurist. Arbetsministern Butler, mera känd som den stora koalitionsregeringens energiske skolminister och upphovsman till 1944 års skolreform, tillhör en berömd familj av ämbetsmän och lärde. Han är son till Mastern (ung. rektor) vid Pembroke College i Cambridge och hans farbror hade den i Englands akademiska värld åtrådda posten som *Master of Trinity* i Cambridge.

Elva medlemmar av Churchills partiregering ha gått genom public schools. Eton och Harrow ha nära nog monopolställning. Churchill, Somerwell och Amery äro harrovianer, medan Eden, Lyttleton, Cranborne, Rosebery, Macmillan och Hudson ha gått genom Eton. Den elfte, som är en *public school man*, är Butler, vilken gått genom den nästan lika berömda skolan Marlborough. Nio av dem som gått igenom public schools ha fortsatt sin utbildning i Oxford eller Cambridge. Av de övriga har en, Grigg, fått sin utbildning i Cambridge.

Det vore av intresse att bredvid det sista konservativa underhuset och det sista konservativa kabinettet kunna ställa det första labourunderhuset och det nya labourkabinettet. Någon fullständig undersökning av det nya underhuset har dock av lättförklarliga skäl ännu icke gjorts. Några siffror torde dock kunna tjäna till vägledning för en ungefärlig uppskattning av förskjutningen i underhusets sociala sammansättning. I 1936 års underhus funnos 221 konservativa medlemmar, som gått genom Eton, Harrow eller någon annan av de stora public schools. Motsvarande antal bland labour var nio. 184 Tories men endast nio labourmedlemmar hade legat vid universiteten i Oxford och Cambridge. Eftersom i 1945 års underhus labour har omkring 200 av de platser, som tidigare innehades av de konservativa, måste en synnerligen djupgående förändring ha skett i husets sociala sammansättning.

I Attlees kabinett har den gamla betitlade aristokratien en mycket svag ställning; endast sir S. Cripps, yngre son till den femte lorden Parmoor, kan räknas till denna kategori. Kabinettets tre pärer, dominionministern lord Addison, flygministern lord Stansgate och lordkanslern lord Jowitt ha samtliga själva kreerats till sina titlar. Däremot äro f. d. public school elever tämligen väl representerade, ehuru givetvis långt svagare än i Churchills andra kabinett. Sex av kabinettets tjugo medlemmar ha gått genom public schools, premierministern Attlee, finansministern Dalton, handelsministern Cripps, lord Jowitt, lord Addison och ministern för Indien och Burma, Pethick-Lawrence. Den sistnämnde och Dalton ha gått i Eton; Harrow är däremot orepresenterat. Cripps har gått genom den berömda skolan Winchester och Jowitt genom Marlborough. Oxford är representerat av Attlee och Jowitt och Cambridge av Dalton, Pethick-Lawrence och inrikesministern Ede. Fem andra kabinettsmedlemmar, Greenwood, Cripps, Addison, Stansgate och skolministern Ellen Wilkinson ha också universitetsbildning. Två av dem ha legat vid London-universitetet.

Trots att Attlees kabinett i fråga om rekryteringen sålunda ingalunda helt brutit mot engelsk tradition, är det dock mycket olikt sina föregångare. Vad som utmärker det är icke, att det delvis är rekryterat på ett sätt, som icke alltför mycket skiljer sig från dess företrädare, utan den starka representation, som fackföreningsledare och f. d. kroppsarbetare fått. Hälften av kabinettets medlemmar tillhöra denna grupp. Det är den första engelska majoritetsregering, i vilken den gamla styrande klassen icke har absolut dominans.